

Політична культура та ідеологія

УДК 321.1 + 304.4 : 340.134.006.5(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19331922>

Актуальний порядок денний розвитку нормативно-правової бази державної культурної політики в Україні

Олексій Валевський,

доктор наук з державного управління, провідний науковий співробітник,
Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-0403-0277>

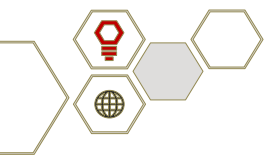
Інна Валевська,

кандидат філософських наук, доцент кафедри міжнародних комунікацій та
комунікативних технологій, Навчально-науковий інститут міжнародних
відносин Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Україна, <https://orcid.org/0000-0001-8832-3549>

Прийнято: 12.03.2026 | Опубліковано: 30.03.2026

Анотація. У статті проаналізовано основні напрями розвитку нормативно-правової бази культурної політики в Україні у 2025–на початку 2026 рр. Розглянуто стратегічні документи, зокрема Стратегію розвитку культури до 2030 року та операційний план її реалізації, які закріплюють культуру як складову системи національної безпеки і визначають механізми зміцнення громадянської ідентичності засобами культурних практик.

Наголошено на інституціоналізації політики національної пам'яті й розвитку мовної політики як інструментів культурної деколонізації, на посиленні економічних засад функціонування культурної сфери через

механізми меценатства, державної підтримки кінематографії та розширення програм мікрогрантів для креативних індустрій.

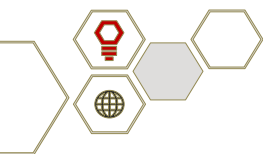
Висвітлено кроки України на шляху євроінтеграції культурної сфери, зокрема розширення участі у програмі «Креативна Європа», а також створення Українського фонду культурної спадщини як міжнародної платформи координації фінансової допомоги для відновлення пошкоджених унаслідок воєнної агресії об'єктів культури.

Акцентовано увагу на питаннях цифровізації музейної сфери, запуску Реєстру Музейного фонду України, удосконалення порядку евакуації музейних предметів із прифронтових територій.

У статті також розкрито значення ратифікації Нікосійської конвенції як інструменту міжнародно-правового захисту культурної спадщини та криміналізації злочинів проти культурних цінностей, що набуває особливої актуальності в умовах війни.

Відбір нормативно-правових актів для аналізу здійснювався за критеріями їхньої актуальності для розвитку механізмів державного управління культурою та значення для формування стійких інститутів культурної сфери. Проаналізовані документи класифіковано за функціональним призначенням на стратегічні програмні акти, акти інституційного забезпечення культурної політики, нормативні рішення щодо охорони культурної спадщини та документи, спрямовані на розвиток креативних індустрій і міжнародну культурну співпрацю. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи аналізу нормативно-правових актів, зокрема системний, порівняльно-правовий та структурно-функціональний підходи, що дали змогу визначити основні тенденції розвитку правового забезпечення культурної політики.

Зроблено висновок, що проаналізований комплекс нормативно-правових новацій формує системну модель розвитку культури як

стратегічного ресурсу держави, спрямовану на зміцнення громадянської ідентичності, гуманітарної безпеки та міжнародної суб'єктності України.

Ключові слова: державна культурна політика; стратегія української культури; законодавча база культурної політики; Реєстр Музейного фонду України; Нікосійська конвенція; Креативна Європа.

Current agenda for the development of the legal framework of state cultural policy in Ukraine

Oleksii Valevskyi,

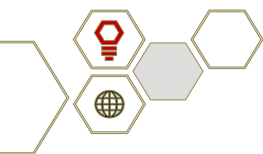
Doctor of Science in Public Administration, Leading Researcher,
National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-0403-0277>

Inna Valevska,

Ph. D. in Philosophy, Associate Professor, Department of International Media Communications and Communication Technologies of the Educational and Scientific Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-8832-3549>

Abstract. The article analyzes the main directions of development of the regulatory and legal framework of cultural policy in Ukraine in 2025–early 2026. Strategic documents are considered, in particular, the Strategy for the Development of Culture until 2030 and the operational plan for its implementation, which establish culture as a component of the national security system and determine the mechanisms for strengthening civic identity through cultural practices.

Emphasis is placed on the institutionalization of the policy of national memory and the development of language policy as instruments of cultural

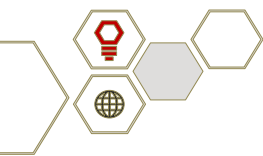
decolonization, on strengthening the economic foundations of the functioning of the cultural sphere through mechanisms of patronage, state support for cinematography and the expansion of micro-grant programs for creative industries.

The steps of Ukraine on the path of European integration of the cultural sphere are highlighted, in particular, the expansion of participation in the Creative Europe program, as well as the creation of the Ukrainian Cultural Heritage Fund as an international platform for coordinating financial assistance for the restoration of cultural objects damaged as a result of military aggression.

Attention is focused on the issues of digitization of the museum sector, the launch of the Register of the Museum Fund of Ukraine, and improving the procedure for evacuating museum objects from frontline territories.

The article also reveals the significance of the ratification of the Nicosia Convention as an instrument of international legal protection of cultural heritage and criminalization of crimes against cultural values, which becomes particularly relevant in war conditions.

The selection of regulatory and legal acts for analysis was carried out according to the criteria of their relevance for the development of state cultural policy, their significance for the formation of sustainable cultural institutions, as well as their impact on the mechanisms of state cultural management. The analyzed documents are classified by functional purpose into strategic program acts, acts of institutional support for cultural policy, regulatory decisions on the protection of cultural heritage and documents aimed at the development of creative industries and international cultural cooperation. The methodological basis of the study is general scientific and special methods of analyzing regulatory and legal acts, in particular, systemic, comparative legal and structural-functional approaches, which made it possible to identify the main trends in the development of legal support for cultural policy.

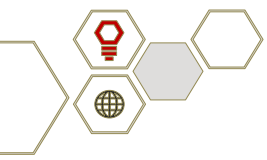
It is concluded that the specified complex of regulatory and legal initiatives forms a systemic model of the development of culture as a strategic resource of the state, aimed at strengthening the national identity, humanitarian security, and international subjectivity of Ukraine.

Key words: state cultural policy; strategy of Ukrainian culture; legal framework of state cultural policy; Register of the Museum Fund of Ukraine; Nicosia Convention; Creative Europe.

Постановка проблеми. Актуальність статті зумовлена необхідністю аналізу трансформацій державної культурної політики України в умовах повномасштабної російської агресії, коли культура набула значення одного з елементів національної безпеки та інструменту збереження ідентичності Українського народу. Ці трансформації актуалізували необхідність правового захисту культурної спадщини, інституціоналізації політики національної пам'яті та зміцнення мовного простору як чинників консолідації суспільства.

Упродовж 2025–2026 рр. було ухвалено низку нормативно-правових актів, що сприяють формуванню нової моделі розвитку української культури, інтегрують культурну політику в систему національної безпеки та формують механізми її фінансової та інституційної стійкості. У цьому контексті наукове осмислення ухвалених рішень є своєчасним і необхідним для оцінювання їхнього впливу на державотворчі процеси.

Особливої ваги набуває питання захисту культурної спадщини, зважаючи на масштабні руйнування об'єктів культури і незаконне вивезення музейних фондів з тимчасово окупованих територій. Створення Українського фонду культурної спадщини, запуск Реєстру Музейного фонду України та вдосконалення порядку евакуації культурних цінностей засвідчують перехід до системної моделі управління спадщиною в умовах воєнного стану. Аналіз цих новацій є важливим для розуміння напрямів

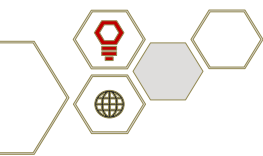
модернізації державного управління у сфері культури. Значущою подією стала ратифікація Нікосійської конвенції, яка створює міжнародно-правові механізми притягнення до відповідальності за злочини проти культурних цінностей та посилює позиції України на міжнародній арені.

Отже, актуальність статті визначається необхідністю комплексного наукового аналізу сучасних законодавчих ініціатив у сфері культури, їхнього значення для зміцнення громадянської ідентичності, гуманітарної безпеки та міжнародної суб'єктності України в умовах війни і повоєнної відбудови.

Аналіз останніх публікацій. Проблематика розвитку нормативно-правової бази державної культурної політики України у 2025–на початку 2026 рр. висвітлюється в низці офіційних документів, аналітичних матеріалів і експертних публікацій, які дають змогу окреслити основні напрями трансформації галузі культури в умовах повномасштабної війни. У науковому та експертному дискурсах домінує підхід до культури як складової національної безпеки та інструменту забезпечення соціальної згуртованості.

Центральне місце в останніх публікаціях, де розглядаються питання розвитку правової бази культури, відведено Стратегії розвитку культури в Україні до 2030 року та операційному плану її реалізації на 2025–2027 рр. Урядова постанова про схвалення зазначених документів визначає правові рамки стратегічного планування та інституційної відповідальності за їх виконання. Аналітичні огляди зосереджують увагу на новій моделі управління культурною сферою, що поєднує безпековий, гуманітарний та економічний виміри, а також підкреслюють інтеграцію культури до системи національної безпеки [1; 2].

Важливий сегмент аналітичних матеріалів стосується розвитку механізмів управління культурною спадщиною. У публікаціях увага приділяється запуску експериментального проєкту Реєстру Музейного

фонду України, що розглядається як інструмент цифровізації та підвищення прозорості обліку культурних цінностей, а також новому порядку евакуації музейних предметів із небезпечних територій, який формує системний підхід до захисту культурної спадщини під час воєнного стану [16–18].

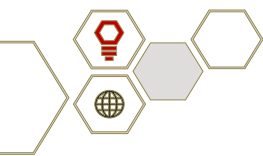
Слід відмітити гуманітарно-безпековий вимір законодавчих ініціатив у сферах політики національної пам'яті та мовної політики. Схвалені правові акти у цих сферах сприяють становленню політики національної пам'яті та мовної політики як інструментів консолідації суспільства в умовах воєнного часу [6; 8].

Окремим напрямом джерелознавчого огляду з означеної теми є правові акти, що присвячені міжнародно-правовому виміру культурної політики, зокрема гармонізації українського законодавства з правом ЄС та створенню міжнародно-правового механізму притягнення до відповідальності за злочини проти культурної спадщини [13; 14; 16; 19].

Економічний вимір культурної політики відображено у правових актах, що стосуються реформування системи державної підтримки кінематографії та розвитку меценатства як форми державно-приватного партнерства [10–12].

У цілому можна стверджувати, що схвалені правові акти демонструють перехід до комплексної моделі державної культурної політики, що поєднує стратегічне планування, безпекові інструменти, цифровізацію управління культурною спадщиною, міжнародно-правову інтеграцію та економічні стимули розвитку культурних індустрій.

Мета статті полягає у комплексному аналізі розвитку нормативно-правової бази культурної політики України у 2025 – на початку 2026 рр. та визначенні її ролі у зміцненні національної безпеки, формуванні

громадянської ідентичності й забезпеченні інституційної стійкості культурної сфери в умовах повномасштабної війни.

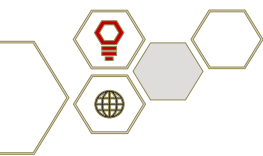
Стаття спрямована на дослідження стратегічних документів і законодавчих ініціатив, зокрема Стратегії розвитку культури до 2030 року, рішень щодо інституціоналізації політики національної пам'яті, розвитку мовної політики, економічних механізмів підтримки культури, цифровізації музейної сфери та розвитку правової бази збереження культурної спадщини.

У межах поставленої мети необхідно було: систематизувати ключові законодавчі зміни у сфері культури; визначити їхній вплив на модернізацію державного управління культурною сферою; обґрунтувати значення культури як стратегічного ресурсу держави і складової гуманітарної безпеки; окреслити перспективи інтеграції української культурної політики до європейського правового та інституційного простору.

Отже, наукова мета статті полягає у теоретичному осмисленні сучасних правових трансформацій культурної політики України та визначенні їхнього значення для державотворчих процесів в умовах воєнного часу і повоєнної відбудови.

Виклад основного матеріалу. В умовах російської агресії проти нашої країни українська культура набуває особливого значення як інструмент збереження національної ідентичності, підтримки соціальної згуртованості та донесення до світової громадськості інформації про самобутність Українського народу засобами культурної дипломатії. Увага держави до розвитку культури означає насамперед посилення гуманітарної складової національної безпеки України, подальший розвиток нормативно-правової бази культурної політики в умовах війни, про що свідчить ціла низка нещодавно схвалених документів.

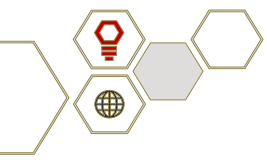
Докладніше розглянемо порядок денний розвитку нормативно-правової бази державної культурної політики впродовж поточного періоду.

Стратегічні документи. Центральною подією у розвитку нормативно-правової бази культурної політики у 2025 р. стало ухвалення Стратегії розвитку культури в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках [3]. У зазначених документах прописано стратегічні цілі розвитку культури, а саме: зміцнення людського капіталу через культурні практики; інтеграція культури в систему національної безпеки; забезпечення захисту та належного використання потенціалу культурної спадщини; забезпечення інституційної стійкості культури; удосконалення механізмів інтеграції української культури у глобальні культурні процеси. Ці документи визначають також механізми формування громадянської ідентичності засобами культури і закріплюють культуру як складову системи національної безпеки.

У контексті зазначених документів було оновлено план роботи Українського культурного фонду, який є одним із ключових виконавців визначених у Стратегії завдань і братиме активну участь у втіленні її положень [4].

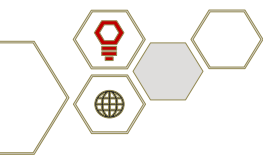
Про увагу держави до розвитку культурної сфери свідчить те, що у новій Програмі діяльності Кабінету Міністрів України питання розвитку культури визначено як один із 12 пріоритетів [5]. У Програмі визначено низку операційних цілей для Міністерства культури України на період 2025–2026 рр., що стосуються таких напрямів, як: цифровізація культурної спадщини; інтеграція у глобальний культурний простір; стимулювання розвитку креативного підприємництва; створення стійких інституцій культури, здатних адаптуватися до змін; інституціоналізація політики національної пам'яті; відновлення та збереження об'єктів культури; введення в дію платформи культурного відновлення «CuRe: Culture for Recovery».

Інституціоналізація політики національної пам'яті. Важливою складовою розвитку правової бази культурного процесу стала інституціоналізація політики національної пам'яті, що є змістовим компонентом національної та громадянської ідентичності, чинником, який відіграє консолідуючу роль у забезпеченні згуртованості політичної нації. Особливої гостроти питання національної пам'яті набуло під час російсько-української війни, яка посилила розуміння українцями важливості збереження і зміцнення ідентичності Українського народу. З метою комплексного законодавчого врегулювання питань формування та реалізації державної політики національної пам'яті в серпні 2025 р. Верховна Рада ухвалила Закон України «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу», у якому визначаються основні принципи і завдання політики національної пам'яті, повноваження її суб'єктів [6]. У схваленому Законі також зазначається, що питання відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу належать до фундаментальних національних інтересів України і пріоритетів державної політики у сфері культури.

Логічним продовженням цього напрямку став законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вшанування пам'яті співвітчизників, які загинули внаслідок збройної агресії Російської Федерації» [7]. Цей проєкт закону спрямований на законодавче закріплення щоденної загальнонаціональної хвилини мовчання, що має стати ритуалом подяки, який консолідує українське суспільство та зміцнює національну ідентичність в умовах війни. Законопроектом визначаються єдині підходи до організації та впровадження ритуалу хвилини мовчання.

Розвиток мовної політики. Варто виділити новації у сфері розвитку мовної політики як складової культурної та правової деколонізації, зокрема Постанову Верховної Ради України «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави» [8]. Цією Постановою визначається,

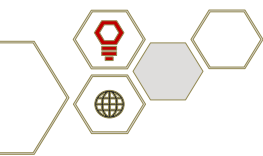

що утвердження і захист української мови, формування українськомовного середовища на всій території України у всіх сферах суспільного життя є критично важливими для національної безпеки, державної єдності та сталого розвитку України. Постанова містить рекомендації щодо необхідності оновлення правопису, уніфікації стандартів оформлення нормативно-правових актів, створення сталого українськомовного інформаційного простору, розроблення законопроектів, спрямованих на посилення захисту українського мовного простору та недопущення використання мови держави-агресора як інструменту створення загроз національній безпеці України. Також у Постанові прописані вимоги щодо забезпечення запровадження технологій виявлення та блокування поширення в медіа просторі аудіо- і відеопродуктів, що спрямовані на продовження практики зросійщення населення чи містять наративи антиукраїнського змісту.

У контексті розвитку культурно-мовного середовища парламентом було схвалено урядовий закон, метою якого є гармонізація українського законодавства з оновленим перекладом Європейської хартії регіональних або міноритарних мов [9]. Цим законом уточнено перелік мов національних меншин, на які поширюється державний захист, водночас російську мову виключено з цього переліку.

Посилення економічних засад культурної сфери. Протягом минулого року було схвалено декілька нормативно-правових актів, спрямованих на посилення економічної бази культурної політики.

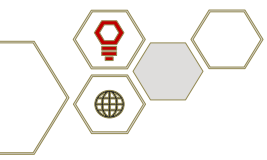
У цьому плані передусім необхідно вказати на розробку урядового законопроекту, що стосується розвитку меценатської діяльності у сфері культури [10]. У законопроекті визначаються правові засади меценатства як моделі державно-приватного партнерства з метою економічної підтримки культури, зокрема розглядаються різноманітні стимули розвитку меценатства. Ця форма діяльності має охоплювати широкий діапазон

підтримки культури від оновлення бази закладів культури до реставрації об'єктів культурної спадщини та підтримання українського контенту.

Верховна Рада схвалила довгоочікуваний закон щодо державної підтримки кінематографії в Україні, який був зареєстрований ще у 2021 р. [11]. Новації нового закону спрямовані на перетворення українського кінематографа на економічно стійку і міжнародно визнану галузь. Серед пропонованих новацій слід вказати, зокрема, на запровадження підтримки популяризації фільмів, коли суб'єкти популяризації зможуть мати державну підтримку та податкові пільги для просування українського контенту. Запроваджується система гнучкого фінансування через упровадження кеш-рібейтів для внутрішнього ринку, коли 30% від касових зборів в Україні спрямовуватимуться на фінансування наступних проєктів продюсера. Підвищується інвестиційна привабливість галузі кінематографії через удосконалення системи кеш-рібейтів для іноземних інвесторів, що має перетворити Україну на привабливий майданчик для міжнародних знімальних груп. Новацією також є реформування Ради з державної підтримки кінематографії шляхом запровадження прозорого конкурсного відбору її членів та їхньої персональної відповідальності. Уперше передбачено державне фінансування студентських дипломних робіт. У цілому реалізація новацій цього закону сприятиме зміцненню економічної бази українського кінематографа та посиленню культурної дипломатії.

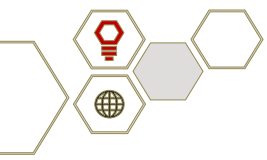
Кабінетом Міністрів України з метою підтримки культурного підприємництва було схвалено постанову, спрямовану на розширення можливостей надання мікрогрантів для креативних індустрій із суттєвим збільшенням їхнього розміру та адаптацією умов до специфіки творчої діяльності [12]. Зокрема, збільшено максимальні розміри мікрогрантів, розширено перелік витрат, які можна покривати коштом гранта (редагування текстів, обробка аудіо- й відео тощо). Передбачається надання мікрогрантів від 100 тис. грн до 1 млн грн. Реалізація зазначених новацій

сприятиме створенню нових робочих місць у сферах дизайну, моди, музики, народних художніх промислів та інших креативних напрямів. У цьому контексті варто зазначити, що до повномасштабного вторгнення держави-окупанта сфера креативних індустрій забезпечувала близько 4,2% ВВП України.

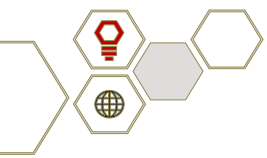
Євроінтеграційні тренди культурної політики. Упродовж минулого року були зроблені успішні кроки на євроінтеграційному напрямі. Передусім, необхідно вказати на схвалення Верховною Радою закону про ратифікацію зміни до Угоди щодо участі України в програмі «Креативна Європа», відповідно до якого Україна отримала повноцінний доступ до підпрограми «Медіа» [13]. Як відомо, згідно з Угодою про асоціацію з ЄС Україна у 2016 р. дістала право на участь у конкурсах підпрограм «Культура» і «Міжсекторальна співпраця». Участь у підпрограмі «Медіа» вимагала приведення національного законодавства в аудіовізуальній сфері відповідно до законодавства ЄС. Після ухвалення необхідних змін у 2023 р. Європейська Комісія визнала, що українське медійне законодавство відповідає Директиві 2010/13/ЄС та повідомила про готовність дати згоду на повноправну участь України у всіх підпрограмах «Креативної Європи», уключаючи напрям «Медіа». Повноцінна участь України у Програмі «Креативна Європа» суттєво розширить співпрацю між українськими і європейськими виробниками аудіовізуального контенту та сприятиме зміцненню культурних зв'язків з країнами Європейського Союзу [14]. Варто зазначити, що загальний бюджет програми «Креативна Європа» (2021–2027) становить 2,44 млрд євро, на напрям «Медіа» орієнтовно припадає 60% бюджету програми.

Слід також звернути увагу на те, що сфера культури у звіті за результатами скринінгу відповідності українського законодавства праву ЄС у 2025 р. отримала задовільну оцінку (розділ 26 «Освіта та культура») [15].

Культурна спадщина: захист і відновлення в умовах війни. Створення Українського фонду культурної спадщини стало одним із ключових кроків держави у формуванні системної політики захисту та відновлення культурної спадщини в умовах війни і повоєнної відбудови. Створенню Фонду передувало підписання 4 вересня 2025 р. в Брюсселі Меморандуму між Міністерством культури України і Міжнародним альянсом для захисту культурної спадщини в зонах конфлікту (ALIPH–International alliance for the protection of heritage in conflict areas). Український фонд культурної спадщини зареєстрований у Брюсселі як міжнародна інституція та функціонує за принципами прозорого управління відповідно до міжнародних стандартів. Така модель забезпечує підзвітність, професійність і довіру міжнародних партнерів. Основною метою створення Фонду є консолідація донорських ресурсів для захисту та відновлення понад об’єктів культурної спадщини, пошкоджених унаслідок російської агресії. Для запуску діяльності Фонду передбачено стартовий бюджет у розмірі 10–15 млн євро, з яких наразі вже акумульовано понад 3,5 млн євро завдяки внескам європейських партнерів [16]. До пріоритетів діяльності Фонду належать консервація пошкоджених пам’яток архітектури, евакуація та належне зберігання рухомої спадщини, оцифрування фондів, розвиток професійної спільноти у сфері охорони культурної спадщини, а також підтримка проєктів відновлення об’єктів культури. Отже, Український фонд культурної спадщини є не лише фінансовим інструментом, а повноцінною міжнародною платформою, що забезпечуватиме координацію та стратегічний підхід до збереження української культурної ідентичності в умовах війни і відбудови держави.

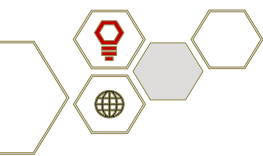
В цілому згідно даних, представлених у П’ятій швидкій оцінці завданої шкоди та потреб України (Rapid Damage and Needs Assessment – RDNA5), яка охоплює період з 24 лютого 2022 року по 31 грудня 2025 року

загальні потреби у відновленні та реконструкції сектору культури та туризму оцінюються в 11,5 мільярда доларів впродовж 2026–2035 років [17 с. 27].

У жовтні 2025 р. Кабінет Міністрів України ухвалив постанову про запуск експериментального проєкту – Реєстру Музейного фонду України, що стало важливим кроком у напрямі цифровізації сфери культури і забезпечення належного обліку, збереження та захисту національної культурної спадщини. Реєстр стане єдиною цифровою системою, яка об'єднає дані про всі музейні предмети, що належать до державної частини Музейного фонду України. Його впровадження дасть змогу упорядкувати процеси, пов'язані зі збиранням, зберіганням, захистом та обробленням інформації про музейні предмети і колекції. Таким чином, створюється сучасний інструмент управління культурними цінностями, який відповідає викликам сьогодення [18]. Експериментальний етап проєкту триватиме до двох років. У цей період буде протестовано технічні рішення, налагоджено взаємодію Реєстру з іншими електронними системами та визначено коло користувачів.

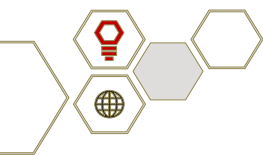
У лютому 2026 р. Кабінет Міністрів України ухвалив постанову, яка вдосконалює порядок евакуації музейних предметів із небезпечних територій. Новий порядок уперше чітко визначає територіальну зону обов'язкової евакуації. Відтепер музейні предмети підлягають обов'язковому переміщенню з територій, що розташовані в межах 50 кілометрів від лінії бойового зіткнення, а також із населених пунктів, уключених до Переліку територій, де ведуться або велися бойові дії чи які були тимчасово окуповані. Установлюється мінімальна безпечна відстань для розміщення евакуйованих культурних цінностей – не менше ніж 75 кілометрів від лінії бойового зіткнення. Такий підхід покликаний мінімізувати ризики повторної загрози та забезпечити належні умови зберігання музейних предметів [19]. Суттєво спрощено процедуру

прийняття рішень щодо евакуації культурних цінностей. Міністерство культури ухвалює рішення щодо державних закладів, тоді як для комунальних установ відповідні повноваження передані обласним військовим адміністраціям. Передбачено також можливість для керівників музейних закладів самостійно ухвалювати рішення про евакуацію у разі виникнення надзвичайної загрози збереженості культурних цінностей.

Ратифікація Нікосійської конвенції стала важливим кроком у зміцненні міжнародно-правових механізмів захисту культурної спадщини України в умовах повномасштабної війни. 25 лютого 2025 р., Верховна Рада України ухвалила Закон «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями» [20]. Цей документ відкриває нові можливості для протидії злочинам проти культурних цінностей як на національному, так і міжнародному рівнях. Для України ратифікація Конвенції має особливе значення в умовах російської агресії. На тимчасово окупованих територіях, зокрема в АРКрим та м. Севастополі, фіксуються численні випадки незаконних археологічних розкопок, руйнування історичних пам'яток, вивезення музейних колекцій і культурних артефактів до РФ. Під виглядом «реставрації» зазнають пошкоджень об'єкти національного значення, зокрема Бахчисарайський Ханський палац. Масштабне розграбування музеїв, знищення культурної інфраструктури та маніпуляції з історичною спадщиною становлять не лише матеріальні втрати, а й загрозу культурній ідентичності Українського народу.

Конвенція передбачає обов'язкову криміналізацію визначених злочинів, відповідальність як фізичних, так і юридичних осіб, а також запровадження механізмів міжнародної співпраці: екстрадиції, взаємної правової допомоги, спільних розслідувань, міжнародного розшуку викрадених культурних цінностей. Це створює правові підстави для

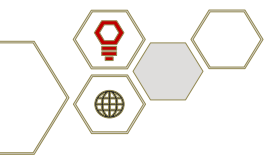

притягнення до відповідальності осіб, причетних до незаконного переміщення артефактів із тимчасово окупованих територій України.

Важливою складовою імплементації Конвенції є внесення змін до українського законодавства. Супутній законопроект «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями» (№12309) передбачає оновлення норм законів України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», «Про культуру» та «Про електронну комерцію» [21]. Відповідно до пропонованих правових новацій розширюється перелік об'єктів, що підлягають охороні, посилюється контроль за переміщенням культурних цінностей через кордон, запроваджується моніторинг продажів культурних артефактів у мережі Інтернет, а також уточнюються процедури визнання культурних цінностей незаконно вивезеними.

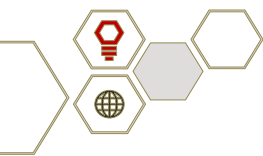
Отже, ратифікація Нікосійської конвенції не лише інтегрує Україну в сучасну систему європейських стандартів захисту культурних цінностей, а й зміцнює її міжнародно-правову позицію у протидії злочинам держави-окупанта.

Серед останніх законодавчих ініціатив, спрямованих на зміцнення правової бази культурного процесу, необхідно вказати на проєкт закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення процедур державного управління у галузі культури та культурної спадщини» (№14391), у якому пропонується комплекс новацій, спрямованих на підвищення ефективності державної культурної політики [22]. Із всього комплексу правових новацій зазначеного законопроекту слід вказати на ті, що спрямовані на забезпечення належного управління закладами культури, а саме на вдосконалення механізмів призначення керівників державних і комунальних закладів культури на конкурсних засадах в умовах воєнного стану. У законопроекті пропонується встановити

обов'язкові вимоги до проведення археологічних розвідок у процесі підготовки до будівництва на землях історико-культурного призначення. Замовники проєктів землеустрою і містобудівної документації повинні враховувати їх результати під час погодження містобудівних умов та обмежень. Законопроект створює правові підстави для функціонування закладів-депозитаріїв музейних предметів, що є необхідним для збереження культурних цінностей, зокрема в умовах правового режиму воєнного стану. Установлюються вимоги до осіб, які мають право проводити консервацію і реставрацію музейних предметів державної частини Музейного фонду України. Закладаються правові засади переведення обліку Музейного фонду України в електронний формат з метою впровадження цифровізації у музейній сфері. Також законопроект містить низку новацій, спрямованих на посилення захисту національного інформаційного простору в умовах збройної агресії та інформаційної війни, зокрема забезпечення оперативного державного реагування на поширення видавничої продукції антиукраїнського змісту й підвищення ефективності державного регулювання і контролю у видавничій сфері. Прийняття цього проєкту закону забезпечить підвищення ефективності державного управління у сферах управління культури, музейної справи, охорони культурної спадщини та інформаційної політики.

Висновки. У статті проаналізовано документи державної політики, що стосуються розвитку нормативно-правової бази культурного процесу у 2025 – на початку 2026 р., які спрямовані на визначення стратегічних напрямів розвитку сучасної української культури, її фінансової підтримки та інституційної спроможності закладів культури. Проведений аналіз нормативно-правових новацій у сфері культурної політики України за цей період дає підстави стверджувати, що держава формує системну модель розвитку культури як складової національної безпеки та стратегічного ресурсу державотворення.

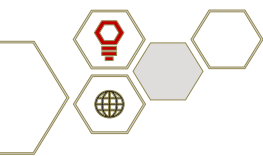

Ухвалення Стратегії розвитку культури до 2030 року та затвердження операційного плану її реалізації заклало довгострокові орієнтири культурної політики, що спрямовані на зміцнення людського капіталу, інституційну стійкість галузі, інтеграцію культури у сферу безпеки та активну участь України у глобальних культурних процесах.

Інституціоналізація політики національної пам'яті й розвиток мовної політики засвідчують послідовну реалізацію курсу на консолідацію суспільства, подолання наслідків колоніального впливу, зміцнення української ідентичності в умовах війни.

Посилення економічних засад культурної сфери шляхом запровадження економічних механізмів підтримки культури через розвиток меценатства, реформування системи державної підтримки кінематографії, розширення надання мікрогрантів для креативних індустрій сприятиме підвищенню фінансової стійкості культурного сектору та його внеску в національну економіку. Закладено правові засади переходу від моделі переважно бюджетної підтримки культури до стимулювання фінансової самодостатності закладів культури. Підтримання креативних індустрій розглядається як складова у відновленні економіки та формуванні конкурентоспроможного українського культурного продукту. У правовій базі української культури вдосконалюються процеси адаптації до вимог європейського культурного простору та сумісності інститутів із європейськими практиками.

Суттєвим досягненням стало розширення міжнародного виміру культурної політики. Участь України у програмі «Креативна Європа» і створення Українського фонду культурної спадщини засвідчують перехід до нової моделі міжнародної співпраці. Створення Українського фонду культурної спадщини заклало, з одного боку, правові підстави формування довгострокового міжнародного партнерства у сфері збереження культурної

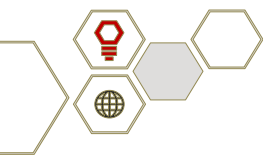
спадщини, з іншого – створення прозорого фінансового механізму, який дає змогу ефективно залучати й управляти міжнародною допомогою.

Особливої ваги набувають заходи щодо цифровізації музейної сфери та впровадження Реєстру Музейного фонду України, а також удосконалення порядку евакуації культурних цінностей із небезпечних територій, що формує сучасну систему управління культурною спадщиною в умовах воєнного стану. Створення Реєстру Музейного фонду України стало важливим кроком до збереження національної культурної спадщини, підвищення ефективності управління музейними ресурсами та зміцнення ролі музеїв і заповідників у формуванні сучасної української культури.

Ратифікація Нікосійської конвенції посилила міжнародно-правові механізми протидії злочинам проти культурних цінностей та створила додаткові інструменти для притягнення винних до відповідальності за незаконне знищення і вивезення української спадщини.

Таким чином, комплекс зазначених нормативно-правових новацій свідчить про прагнення забезпечити перехід до стратегічно орієнтованої культурної політики, що поєднує безпековий, економічний і міжнародний виміри. Реалізація зазначених ініціатив створює передумови для зміцнення громадянської ідентичності та формування стійкої культурної інфраструктури України в умовах війни і повоєнної відбудови. Змістовою характеристикою зазначених новацій є інтеграція культурної політики у площину системи національної безпеки. Отже, можна констатувати, що культурна політика України послідовно закріплюється як фактор стійкості держави.

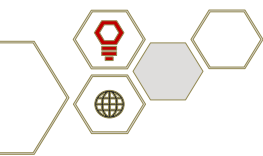
Водночас подальші дослідження державної політики у сфері культури потребують системного моніторингу практичної імплементації окремих інституційних механізмів, зокрема функціонування Реєстру Музейного фонду України як інструменту цифрового обліку культурних цінностей, ефективності застосування схваленого порядку евакуації музейних

предметів із небезпечних територій, ефективності діяльності Українського фонду культурної спадщини як механізму міжнародної координації фінансової допомоги, практичного застосування положень Нікосійської конвенції у сфері протидії злочинам проти культурних цінностей, а також питання забезпечення сталого фінансування культурних індустрій, зокрема через розвиток інституту меценатства. Предметом особливої уваги має бути необхідність своєчасного виконання завдань, визначених у операційному плані заходів з реалізації у 2026–2027 роках схваленої Стратегії розвитку культури в Україні на період до 2030 року.

Список використаних джерел

1. Культурний план. Чого очікувати від нової стратегії розвитку культури до 2030 року. *Detector Media*. 03 квітня 2025. URL: <https://detector.media/infospace/article/239655/2025-04-03-kulturnyy-plan-chogo-ochikuvaty-vid-novoi-strategii-rozvytku-kultury-do-2030-roku/> (дата звернення: 07.01.2026)
2. Стратегія розвитку культури в Україні до 2030 року: Затверджено новий операційний план на 2025–2027 роки. *Український центр культурних досліджень* 04.04.2025. URL: <https://uccr.org.ua/news/stratetiia-rozvytku-kultury-v-ukraini-do-2030-roku-zatverdzheno-novyy-operatsiynnyy-plan-na-2025-2027-roky/> (дата звернення: 07.01.2026)
3. Про схвалення Стратегії розвитку культури в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2025 № 293-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zhennia-operatsiinoho-planu-zakhodiv-z-ii-realizatsii-u-20252027-rokakh-i-293> (дата звернення: 07.01.2026)

4. Спільні орієнтири до 2030 року: як УКФ реалізовуватиме національну Стратегію розвитку культури. 05 червня 2025. *Український культурний фонд*. URL: <https://ucf.in.ua/news/ucf-ta-stratehiia-kultury> (дата звернення: 07.01.2026)

5. Програма діяльності Кабінету Міністрів України. URL: <https://priorities.gov.ua/wp-content/uploads/2025/09/programa-diyalnosti-kmu-2.pdf> (дата звернення: 07.03.2026)

6. Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу: Закон України від 21.08.2025 № 4579-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20#Text> (дата звернення: 07.01.2026)

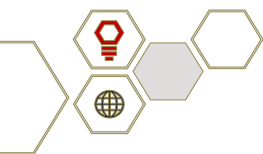
7. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вшанування пам'яті співвітчизників, які загинули внаслідок збройної агресії Російської Федерації від 23.10.2025 № 14144. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/58275> (дата звернення: 07.01.2026)

8. Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави: Постанова Верховної Ради України від 15.01.2026 № 4764-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4764-20#Text> (дата звернення: 07.01.2026)

9. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов від 13.10.2025 № 14120. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57680> (дата звернення: 07.01.2026)

10. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо меценатської діяльності у сфері культури від 05.12.2025 № 14276. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/59251> (дата звернення: 07.01.2026)

11. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо державної підтримки кінематографії в Україні від 20.10.2021 № 6194. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/28055> (дата звернення: 07.01.2026)

12. Про внесення змін до Порядку надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2025 № 1053. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.01.2026)

13. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про внесення змін до Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі «Креативна Європа» (2021–2027): Закон України від 15.07.2025 № 4520-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4520-20#Text> (дата звернення: 07.01.2026)

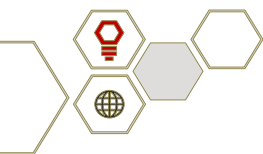
14. Програма «Креативна Європа» відкрита для участі українських діячів кіно та медіа. 15.07.2025. *Міністерство культури України*. URL: <https://mincult.gov.ua/news/programa-kreatyvna-yevropa-vidkryta-dlya-uchasti-ukrayinskyh-diyachiv-kino-ta-media-zakon/> (дата звернення: 07.01.2026)

15. Commission Staff Working Document. Ukraine 2025 Report. Brussels, 04.11.2025 SWD(2025) 759 final. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/EU-enlargement-.pdf> (дата звернення: 07.01.2026)

16. Для діяльності Українського фонду культурної спадщини необхідний стартовий бюджет від EUR10 млн. 28.01.2026. *Interfax-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/culture/1140159.html> (дата звернення: 07.01.2026)

17. Ukraine - Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5) : February 2022 - December 2025 (English). Washington, D.C. : World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/099022026094036395> (дата звернення: 07.01.2026)

18. Продовжуємо цифровізувати культуру: Уряд схвалив реалізацію експериментального проекту зі створення Реєстру Музейного фонду України. 30 жовтня 2025 р. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prodovzhuemo-tsyfrovizuvaty-kulturu-uriad->

skhvalyv-realizatsiiu-eksperymentalnoho-proektu-zi-stvorennia-reiestru-muzeinoho-fondu-ukrainy (дата звернення: 07.01.2026)

19. Формуємо чіткі правила евакуації. 18 лютого 2026 р. *Урядовий портал*. URL: [https://www.kmu.gov.ua/news/formuiemo-chitki-pravy-la-evakuatsii-uriad-skhvalyv-initsiiovanyi-minkultom-poriadok-evakuatsii-muzeinykh-predmetiv-pid-chas-voiennoho-stanu#:~:text](https://www.kmu.gov.ua/news/formuiemo-chitki-pravy-la-evakuatsii-uriad-skhvalyv-initsiiovanyi-minkultom-poriadok-evakuatsii-muzeinykh-predmetiv-pid-chas-voiennoho-stanu#:~:text=(дата%20звернення:07.01.2026)) (дата звернення: 07.01.2026)

20. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями: Закон України від 25.02.2025 № 4261-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T254261?an=8> (дата звернення: 07.01.2026)

21. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями від 12.12.2024 № 12309. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45439> (дата звернення: 07.01.2026)

22. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення процедур державного управління у галузі культури та культурної спадщини від 22.01.2026 № 14391. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69522> (дата звернення: 07.01.2026)